

KS. JAN GÓRSKI

OBOWIĄZEK MISYJNY LUDU BOŻEGO

Nowe posoborowe spojrzenie na Kościół ukazuje nam zadania całego Ludu Bożego, Narodu Mesjańskiego (KK 9). Skoro cały Kościół jest misyjny ze swej natury (DM 2), to działalność misyjna należy do najważniejszych zadań Ludu Bożego (KK 17). Każdy człowiek ochrzczony, przez udział w kapłaństwie powszechnym Chrystusa, przyjmuje obowiązek współpracy bezpośredniej czy też pośredniej w misyjnym dziele Kościoła (DM 23). Chrystus powierzył swe dzieło zbawcze całemu Kościołowi: „Będziecie moimi świadkami aż po krańce ziemi” (Dz 1,8). W sposób szczególny zadanie to odnosi się do papieża i biskupów, kapłanów i zakonników oraz całego Ludu Bożego „pro parte sua” (DM 23).

I. ODPOWIEDZIALNOŚĆ PAPIEŻA I BISKUPÓW

1. Odpowiedzialność misyjna papieża

Papież, z woli Bożej widzialny zastępca Chrystusa na ziemi, jest bezpośrednio odpowiedzialny za działalność misyjną Kościoła. Odpowiedzialność papieża za misje została ukazana w *Konstytucji dogmatycznej o Kościele*, w *Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła* oraz w *Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*. Odpowiedzialność misyjną papieża można ująć w dwie podstawowe grupy obowiązków: obowiązek nauczania i głoszenia Ewangelii oraz obowiązek kierowania pracą misyjną. Jako następca św. Piotra, papież jest głównym głosicielem Ewangelii. Zadanie głoszenia Ewangelii i kierowania Kościołem otrzymał od samego Chrystusa (J 21,1—17).

Prymat Biskupa Rzymskiego ogłoszony przez Sobór Watykański I został potwierdzony przez Sobór Watykański II¹. Nauczanie papieża cieszy się szczególnym darem nieomyłności, kiedy naucza w sprawach wiary i obyczajów (KK 25)². „Biskup Rzymski, jako następca Piotra, któremu Chrystus powierzył misję paszenia swych owiec i baranków, cieszy się z ustanowienia Bożego najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzą duszpasterską. On też wobec tego — jako pasterz wszystkich wiernych otrzymał posłannictwo, aby dbać o dobro wspólne całego Kościoła i o dobro poszczególnych Kościołów” (DB 2). Papież nie zajmuje miejsca Chrystusa, ale powierzając się „dostarcza Mu jakby ust do głoszenia Ewangelii i rąk do udzielania błogosławieństw”³. Posługiwanie Biskupa Rzymu jest służbą wiary, miłości i jedności.

¹ Por. W. Granat, *Ku człowiekowi i Bogu w Chrystusie. Zarys dogmatyki katolickiej*, Lublin 1974, t. II, 39.

² Por. E. Ozorowski, *Kościół*, Wrocław 1984, 148.

³ Tamże, 149, 151—152.

Papież jednoczy cały Kościół w dziele misyjnym, jest pierwszym animatorem działalności misyjnej. Na nim spoczywa obowiązek kierowania działalnością misyjną: „Głosząc zaś wszędzie Ewangelię, przyjmowaną przez słuchających dzięki działaniu Ducha Świętego, gromadzą Apostołowie Kościół powszechny, który Pan założył w Apostołach i zbudował na świętym Piotrze, pierwszym wśród Apostołów” (KK 19)⁴. Dlatego papież stoi na czele kolegium biskupiego w celu dzielenia się troską o realizację podstawowego zadania Kościoła, jakim jest działalność misyjna (KK 18; 23)⁵.

Papież wypełnia zadania misyjne za pośrednictwem Kongregacji Ewangelizacji Ludów, czyli Rozkrzewiania Wiary⁶. W odnowie soborowej Kongregacja ta została lepiej przystosowana do współczesnych zadań misyjnych Kościoła⁷. Jej zadania określa *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*: „Dla wszystkich misji i dla całej misyjnej działalności ma być jedna tylko kompetentna dykasteria, mianowicie Kongregacja Rozkrzewiania Wiary, która w całym świecie prowadziła i koordynowała zarówno dzieło misyjne, jak i współpracę misyjną (...). Kongregacja ma ze swej strony popierać powołania i duchowość misyjną, zapał i modlitwy za misje oraz podawać dokładne i pewne wiadomości o nich. Ma się zatroszczyć o misjonarzy i przydzielać ich według pilniejszych potrzeb terenu” (DM 29). Wśród dalszych zadań Kongregacji sobór wymienia: określenie planu pracy, organizowanie środków materialnych oraz współpracę z Sekretariatem dla Jedności Chrześcijan w celu wytworzenia braterskiej współpracy misyjnej (DM 29)⁸. Kongregacja Ewangelizacji Ludów rozporządza

⁴ Por. Grzegorz XV, *Konstytucja apostolska Inscrutabili Divinae Providentiae* z dnia 22 VI 1622: „To, co stanowiło nakaz Pana dany wszystkim Apostołom głoszenia im Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, w sposób szczególnie było obowiązkiem Piotra, który przewodził wszystkim (...). Jemu samemu nałożył Pan funkcję, aby past owce Jego”, B. Wodecki — F. Wodecki (opr.), *Breviarium Missionum. Wybór dokumentów Kościoła dotyczących dzieła misyjnego*, Warszawa 1979, cz. I, 33—34 [= BMis I 33—34]; por. J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, Zeszyty Misjologiczne ATK [= ZMis ATK] 2 (1979), cz. 3, 62; F. Zapłata, *Misyjny charakter Kościoła w świetle Konstytucji dogmatycznej „Lumen gentium”*, Ateneum Kapłańskie [= AK] 57 (1966), 329; por. Kodeks prawa kanonicznego [= KPK], kan. 782, par. 1: „Najwyższe kierownictwo oraz koordynacja poczynań i działań, związanych z dziełem misyjnym i współpracą misjonarską, należy do Biskupa Rzymskiego oraz Kolegium Biskupów”; por. A. Śliwiński, *Kościół jest misją*, w: *Elementy teologii misyjnej*, Warszawa 1980, 8; I. Auf der Maur, *Päpstliche Verlautbarungen zur Entwicklungshilfe*, Neue Zeitschrift für Missionswissenschaft [= NZM] 21 (1965), 282—284; G. B. Reghezza, *Il Concilio Vaticano II e il sistema pontificio della cooperazione missionaria*, Roma 1985, 7; A. Rétif, *Mission — heute noch?*, Köln 1968, 66—67.

⁵ J. Bettray, *Das missionarische Grundverständnis der Zentralwahrheiten des christlichen Glaubens: Christus, Trinität, Kirche, in der Aussage der Constitutio „Lumen gentium” des Vatikanum II*, Theologisch-Praktische Quartalschrift [= ThPQ] 114 (1966), 247; W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, Warszawa 1985, 109—111.

⁶ Powołana do życia przez Grzegorza XV konstytucją apostolską *Inscrutabili Divinae Providentiae* w dniu 22 VI 1622 r., który w motu proprio *Cum inter multiplices* z dnia 14 XII 1922 r. określił zadania kompetencyjne Kongregacji, BMis I 32—37; J. Greco, *Kierownictwo i organizacja działalności misyjnej*, w: W. Kowalakiin. (red.), *Misje po Soborze Watykańskim II* [= MSW II], Płock 1981, 205—207; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła. Komentarz*, Pieniężno 1968, 227—228; G. Metzler, *Il Dicasterio Missionario, w: Guida delle missioni cattoliche (Sacra Congregazione per l’Evangelizzazione dei Popoli)*, Roma 1975, 87—101.

⁷ J. Wosiński, *Odpowiedzialność misyjna całego Kościoła*, AK 70 (1969), 47; por. G. B. Reghezza, *La cooperazione missionaria*, Roma 1975, 15; G. Metzler, *Il Dicasterio Missionario*, 87—101.

⁸ Por. I. Auf der Maur, *Oekumenismus in der Missionen*, NZM 21 (1965), 136—137; DM 29 przewidywał aktywną współpracę z Kongregacją biskupów krajów misyjnych, *Ecclesiae Sanctae* z 1966 r. i *Regimini Ecclesiae Universae* z 1967 r. zniekształciły postanowienia Soboru, biskupi z terenu już nie reprezentują interesu Kościołów lokalnych w Kongregacji; A. Rétif, dz. cyt., 119; W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, 111; A. Kurek, *Collegio Urganu w 350-tą rocznicę powstania*, *Collectanea Theologica* [= CT] 49 (1979), fasc. I, 158—163.

instytutami i uniwersytetem Pontificia Universita Urbaniana, biblioteką, drukarnią. Kongregacja powinna stać się „narzędziem administracji i organem dynamicznego kierowania, który posługuje się naukowymi metodami i współczesnymi narzędziami pracy” (DM 29). W tym celu konieczne jest prowadzenie badań w dziedzinie teologii, metodologii i duszpasterstwa misyjnego (DM 29).

Omawiany punkt dekretu misyjnego wyłącza spod jurysdykcji Kongregacji Ewangelizacji Ludów Kościoła Wschodnie. Misje prowadzone przez Kościoły Wschodnie będą podlegały Kongregacji Kościołów Wschodnich (DM 29). Kościoły te powinny również przyczyniać się do głoszenia Ewangelii na całym świecie pod kierownictwem Biskupa Rzymskiego (DKW 3)⁹.

Instytucjami wspomagającymi misyjne wysiłki papieża są także Papieskie Dzieła Misyjne: Unia Misyjna Duchowieństwa, Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Dzieło Misyjne Świętego Piotra Apostoła oraz Dzieło Dzieciństwa Misyjnego¹⁰. Kierownicy poszczególnych Dziel Papieskich wchodzi w skład kierownictwa Kongregacji Ewangelizacji Ludów (DM 29). Papieskie Dzieła Misyjne powinny objąć swoim wpływem wszystkich członków Kościoła, budzić gorliwość do współpracy i zaangażowania bezpośredniego w misyjną działalność Kościoła¹¹.

Papież nie tylko koordynuje pomoc duchową i materialną całego Kościoła, ale sam bezpośrednio bierze udział w misyjnej działalności. Po raz pierwszy papież Paweł VI osobiście przybył na tereny misyjne: na Bliski Wschód (4—6 I 1964; 25—26 VII 1967), do Indii (Bombaj, 2—5 XII 1964), Kolumbii (Bogota, 22—25 VIII 1968), Ugandy (Kampala, 31 VII — 2 VIII 1962), na Daleki Wschód (26 XI — 4 XII 1971)¹². Na niespotykaną dotychczas skalę podróże misyjne podjął Jan Paweł II. Wybitny współczesny misjolog W. Bühlmann określa Jana Pawła II jako „pierwszego i najważniejszego Ewangelizatora świata”¹³. Obecny papież czuje się odpowiedzialny za osobiste głoszenie Chrystusa w krajach misyjnych. Staje się podróżującym katechetą. Podczas 35 dotychczasowych podróży apostolskich (I 1979 — VI 1987) odwiedził wszystkie kontynenty¹⁴.

⁹ P. Pałka, *Stosunek Kościoła do obrządków wschodnich*, AK 61 (1969), 184.

¹⁰ Por. *Papieskie Dzieła Misyjne. Statuty*, Warszawa 1981; O. Pensa, *The Pontifical Society of the Propagation of the Faith*, *Omnis Terra* [= OT] 157 (1985), 178—202; R. Rweyememu, *The Pontifical Society of the Missionary Childhood*, OT 158 (1985), 230—245; F. Germani, *The Pontifical Missionary Union of the Clergy and Religious*, OT 160 (1985), 376—387; C. Don, *The Pontifical Society of St. Peter the Apostle*, OT 169 (1985), 360—375; *Statuty Papieskich Dziel Misyjnych*, CT 52 (1982), fasc. IV, 129—133; G. B. Reghezza, *La cooperazione missionaria*, 38.

¹¹ J. Wosiński, *Odpowiedzialność misyjna całego Kościoła*, AK 61 (1969), 47; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 229.

¹² Por. J. A. Otto, *Der reiche Prasser*, *Die Katholischen Missionen* 84 (1965), 111.

¹³ W. Bühlmann, *Weltkirche*, Graz 1985, 205.

¹⁴ Podróże misyjne papieża Jana Pawła II: 1979 — Dominikana, Meksyk; 1980 — Zair, Kongo, Kenia, Ghana, Górna Wolta, Wybrzeże Kości Słoniowej; 1980 — Brazylia; 1981 — Filipiny, Japonia; 1982 — Argentyna; 1982 — Nigeria, Benin, Gabon, Gwinea Równikowa; 1983 — Kostaryka, Nikaragua, Panama, Salwador, Gwatemala, Honduras, Belize, Haiti; 1984 — Dominikana, Puerto Rico, Korea Południowa, Tajlandia, Papua Nowa Gwinea, Wyspy Salomona; 1985 — Togo, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kamerun, Republika Środkowej Afryki, Zair, Kenia, Maroko, Wenezuela, Ekwador, Peru, Trynidad-Tobago; 1986 — Kolumbia, Indie, Bangladesz, Singapur, Fidzi, Nowa Zelandia, Seszele; 1987 — Urugwaj, Chile, Argentyna.

A. Polkowski (opr.), *Jan Paweł II w Afryce 2 V — 12 V 1980. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1985; E. Burska (red.), *Jan Paweł II w Ameryce Łacińskiej. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1980; A. Podsiad (opr.), *Jan Paweł II w Brazylii 30 VI — 11 VII 1980. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1985; J. Sobiepan (opr.), *Jan Paweł II w Ameryce Środkowej 2—10 III 1983. Przemówienia i homilie*, Warszawa 1987; J. Sobiepan, A. Szafrńska, M. Brandt (opr.), *Jan*

Misyjna działalność papieża realizuje się także przez legatów papieskich, nuncjuszy, pronuncjuszy i delegatów apostolskich. Sobór zalecił, aby legaci byli powoływani z różnych Kościołów lokalnych, także z krajów misyjnych, w celu ukazania ogólnoświatowego charakteru Kościoła (DB 9—10). Jednak ich działalność już w czasie trwania Soboru była przedmiotem krytyki. Coraz większą rolę odgrywają natomiast miejscowe Konferencje Biskupów¹⁵.

2. Odpowiedzialność misyjna biskupów

W trudnym zadaniu misyjnym wspiera papieża całe kolegium biskupów. Na kolegium biskupim spoczywa obowiązek głoszenia Ewangelii: „Troska o głoszenie Ewangelii na całym świecie należy do grona pasterzy” (KK 23). Biskupi też „powinni z całym wysiłkiem zabiegać o to, aby wierni gorliwie popierali i rozwijali dzieło ewangelizacji” (DB 6). Owszem, biskupi nieraz troszczyli się o sprawy misji, ale główne zadania spoczywały na Stolicy Apostolskiej. Dopiero „w naszych czasach obudziła się świadomość odpowiedzialności misyjnej Ciała biskupiego”¹⁶. Sobór przypomniał obowiązek biskupów.

Apostołowie, zakładając nowe Kościoły, przekazywali je biskupom lub prezbiterom, których ustanawiali przez włożenie rąk¹⁷. Biskup cieszy się niezwykłym darem: pełnią kapłaństwa (KK 21). Funkcje biskupów — to przede wszystkim zadania pasterskie, dawanie świadectw o Ewangelii (KK 21). Swe dzieło misyjne Chrystus powierzył Apostołom, a dopiero przez nich całemu Kościołowi (DM 5). Dlatego misyjny charakter Kościoła jest związany przede wszystkim z postugą biskupów. Ile razy Sobór mówi o postudze biskupiej i o dziele misyjnym Kościoła, przypomina tę właśnie prawdę (KK 18—20; 23—25; DB 6; 17; DM 6)¹⁸.

Chociaż konsekracja biskupa jest w Kościele udzielana i przyjmowana indywidualnie, biskupi stanowią jedno Ciało — Kolegium (DB 3). Mimo iż zostały im powierzone konkretne Kościoły, to jednak troska o cały Kościół i odpowiedzialność duchowa za świat spoczywa na nich (KK 23). „Wszyscy biskupi jako członkowie ciała biskupiego, będącego dalszym ciągiem Kolegium Apostołów, zostali konsekrowani nie tylko dla jakiejś diecezji, ale i dla zbawienia całego świata” (DM 38). Odpowiedzialność ta określona jest jako służba — „diakonia” wobec świata (KK 24)¹⁹. Do biskupów należy troska o misje, którą dzielą

Paweł II na Filipinach i w Japonii. Przemówienia i homilie, Warszawa 1986; por. J. P. Henne (red.), *Wielkie doświadczenie Kościoła w Azji i Oceanii. 21 podróż apostolska: Korea, Papua Nowa Gwinea, Wyspy Salomona, Tajlandia, 2—11 maj 1984*, Warszawa 1986; *XXVII podróż Jana Pawła II. Togo, Wybrzeże Kości Słoniowej, Kamerun, Republika Środkowoafrykańska, Zair, Kenia, Maroko*, L'Osservatore Romano [wyd. polskie] 8—9 (1985); M. Kozłowski, *Podróż apostolska do Indii*, L'Osservatore Romano [wyd. polskie] 1—2 (1986).

¹⁵ W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, 112—113.

¹⁶ *Lexikon für Theologie und Kirche. Das Zweite Vatikanische Konzil. Konstitutionen, Dekrete und Erklärungen, lateinisch und deutsch. Kommentare*, Hrsg. Brechter S. — Häring B. — Höfer J. — Jedin H. — Jungmann J. A. — Mörsdorf K. — Rahner K. — Ratzinger J. — Schmidhüs K. — Wagner J., Freiburg im Br. I — 1966, [= LThK Vat, I, 234]; M. Queguiner, *Odnowa i przystosowanie instytucji misyjnych*, w: B. Gielata — F. Zapłata (red.), *Kościół na drodze spotkania z Trzecim Światem*, Warszawa 1971, 58; G. B. Reghezza, *La cooperazione missionaria*, 20; por. A. Rétif, dz. cyt., 71—75.

¹⁷ E. Ozorowski, dz. cyt., 153—154; Tt 1, 7—9.

¹⁸ J. Wosiński, art. cyt., 46.

¹⁹ LThK Vat I 232; M. Queguiner, art. cyt., 56; J. Glazik, *Die missionarische Aussage der Konzilskonstitution „Über die Kirche”*, Zeitschrift für Missionswissenschaft und Religions-

wspólnie z papieżem i nawzajem z sobą (KK 23). Odpowiedzialność za misję jest podstawowym obowiązkiem każdego biskupa: „Biskupi jako następcy Apostołów, otrzymują od Pana, któremu dana jest wszelka władza na niebie i na ziemi, misję nauczania wszystkich narodów i głoszenia Ewangelii wszelkiemu stworzeniu, aby wszyscy ludzie przez wiarę, chrzest i wypełnianie przykazań dostąpili zbawienia” (KK 24). Opierając się na zasadzie kolegalności i w konsekwencji konsekracji biskupiej, troska o misję jest czynnikiem gwarantującym należyte wywiązanie się z zadań wobec Chrystusowego dzieła zbawienia²⁰: „Jako prawowici następcy Apostołów i członkowie Kolegium biskupiego powinni biskupi być zawsze świadomi swej wzajemnej łączności i okazywać troskę o wszystkie Kościoły (...). Szczególnie muszą się troszczyć o te tereny świata, na których nie głoszono jeszcze słowa Bożego” (DB 6). Poszczególni biskupi uczestniczą więc w trosce całego Kościoła (KK 23; DB 6; DM 38), ponieważ ich konsekracja stawia przed nimi zadania odnośnie do całego Kościoła²¹. Jest ona upodobnieniem do Chrystusa, związaniem biskupa z Nim i Jego Kościołem dla zbawienia świata. To roztacza przed biskupem szersze horyzonty niż jego diecezja. W sposób szczególny bowiem poznał Ducha Jezusa i Kościoła, który jest misyjny. Posługa biskupia może być mobilizacją i szansą do rozszerzania Królestwa Bożego²².

Biskup kieruje powierzoną mu diecezją (DB 11). Kościół lokalny, w którym działa, stanowi konkretne ucieleśnienie Kościoła powszechnego (KK 21). Jako pasterz i nauczyciel Kościoła lokalnego, w łączności z całym Kościołem powszechnym, współdziała w wypełnianiu zadań całego Ludu Bożego. W ten sposób biskup stara się w pierwszym rzędzie o umisyjnienie swojej diecezji. Mówi o tym kardynał Gabriel Maria Garrone w odczycie na temat misji i diecezji: „Nie chodzi tutaj o zdobycie jakiegoś obcego elementu, lecz o integrację elementu już w pewien sposób obecnego poprzez wolę Chrystusa”²³. Tak właśnie, zdaniem kardynała, zadanie misjonarskie dla biskupa i jego diecezji staje się naglące. Chodzi o wytworzenie takich struktur, takiego przełamania barier i takiego zaradzenia sprawom, aby sprostać swojemu zadaniu. „Sumienia biskupów są silnie zaalarmowane i wszystko pozwala sądzić, że nie na darmo” — konkluduje kardynał²⁴.

Biskup jest kierownikiem i ośrodkiem jedności w działalności misyjnej (DM 30). Kościołom na terenach niemisyjnych, od dawna już schryścianizowanych, grozi „odmisyjnienie” wyrażające się brakiem pogłębionej, dynamicznej łączności z Kościołem powszechnym²⁵. Również prawo kanoniczne nakłada na biskupów obowiązek troski o misję: „Poszczególni biskupi, stanowiący rękojmię Kościoła powszechnego oraz wszystkich Kościołów, winni okazywać szczególną troskę o dzieło misyjne, zwłaszcza poprzez poczynania misyjne, podejmowane, rozwijane i podtrzymywane we własnym Kościele partykularnym”²⁶. Obowiązki misyjne biskupa wobec swojej diecezji sprowadzają się do tego, aby cała diecezja, wszystkie grupy, rodziny i osoby poczuły się odpowie-

wissenschaft [= ZMR] 49 (1965), 70; por. S. Nagy, *Soborowa nauka o kolegalności władzy w Kościele*, Kraków 1971, 231; S. Nagy, *Biskup*, w: *Encyklopedia katolicka* [= EK], t. II, 594.

²⁰ J. Wosiński, art. cyt., 47.

²¹ Por. J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 62. S. Nagy, art. cyt., 231—237.

²² J. Wosiński, art. cyt., 49.

²³ G. M. Garrone, *Umisyjnienie diecezji*, AK 61 (1969), 91.

²⁴ Tamże, s. 93.

²⁵ J. Wosiński, art. cyt., 48.

²⁶ KPK, kan. 782, par. 2.

działalne za misje²⁷: „Biskup w swej diecezji, z którą stanowi jedno, wzbudzając dzieło misyjne, popierając i kierując nim, sprawia, że duch i zapał misyjny Ludu Bożego obleka się w ciało i niejako uwidacznia, tak że cała diecezja staje się misjonarska” (DM 38). Dalej dokument precyzuje obowiązki misyjne biskupa: mobilizacja ofiar duchowych (zwłaszcza chorych i nieszczęśliwych) w intencji ewangelizacji świata, popieranie powołań spośród młodzieży i kleryków do instytutów misyjnych, a także Papieskich Dzieł Misyjnych (DM 38). Ponadto „święty Sobór życzy sobie, aby biskupi, mając na uwadze ogromny brak kapłanów, utrudniający ewangelizację w wielu krajach, wystali po należyтым przygotowaniu niektórych spośród lepszych swoich kapłanów, pragnących poświęcić się dziełu misyjnemu, do diecezji pozbawionych księży, aby tam przynajmniej przez pewien czas w duchu posługiwania pracowali w dziele misyjnym” (DM 38). Wysłanie kapłanów do pracy misyjnej nie jest oddawaniem nadmiaru kadr, ale dzieleniem się tym, co diecezja posiada, chociażby nawet sama cierpiała niedostatki. Jest to obowiązek biskupa, wypływający z pełnionego przez niego urzędu (DB 6)²⁸.

Powiązanie Kościoła diecezjalnego z Kościołem powszechnym staje się bardziej realne w praktyce przez Konferencje Biskupów (DB 37). Konferencja Biskupów jednoczy wysiłki poszczególnych pasterzy w celu skutecznego oddziaływania Kościoła (DB 38). Do kompetencji Konferencji Biskupów należy przyjsie z pomocą personalną misjom, wyznaczenie wysokości ofiar materialnych na cele misyjne, organizacja zaplecza misyjnego, zakładanie placówek misyjnych o charakterze naukowym oraz opieka nad przybywającymi z krajów misyjnych (DM 38)²⁹. Przykładem współpracy Konferencji na arenie międzynarodowej mają być Konferencje rejonowe: Konferencja Biskupów Afryki i Madagaskaru (SECAM), Konferencja Biskupów Ameryki Łacińskiej (CELAM)³⁰. Każda Konferencja powinna powołać do życia organ pomocniczo-wykonawczy, jakim jest Komisja Misyjna Episkopatu. Jej zadaniem jest koordynacja działalności misyjnej w wymiarze międzydiecezjalnym (DB 6; DM 38)³¹. W Polsce koordynacją działalności misyjnej zajmuje się Komisja Misyjna Episkopatu Polski.

Obowiązek misyjny dotyczy również biskupa młodego jeszcze Kościoła na terenie misyjnym. Powstawaniu nowego Kościoła powinna towarzyszyć działalność misyjna. „Ponieważ Kościół partykularny powinien jak najdoskonalej odzwierciedlać Kościół powszechny, ma on sobie uświadomić fakt, że jest posłany również do tych, którzy w Chrystusa nie wierzą, a żyją razem z nim na tym samym terytorium” (DM 20)³². Apostolskość młodego Kościoła objawia się w osobie biskupa. Do niego należy organizowanie działalności pastoralnej Koś-

²⁷ J. Wosiński, art. cyt., 49; W. Kowalak, *Dwadzieścia lat po Soborze*, Misjonarz 5 (1985), 5.

²⁸ J. Wosiński, art. cyt., 50; D. Grasso, *Współpraca misyjna*, MSW II, 224; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 64; tenże, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 269—270; A. Bardecki, *Kościół epoki dialogu*, Kraków 1966, 274.

²⁹ J. Wosiński, art. cyt., 5; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 244; KPK, kan. 792; por. A. Śliwiński, art. cyt., 9; T. Chodźdło, *Wprowadzenie do Dekretu o działalności misyjnej Kościoła*, w: *Sobór Watykański II. Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, Poznań 1968, 668—669.

³⁰ J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 244.

³¹ J. Wosiński, art. cyt., 50.

³² Por. J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 64.

ciota, dzięki której powinien promieniować na zewnątrz. Te same obowiązki biskupa misyjnego potwierdza Kodeks Prawa Kanonicznego³³.

II. WSPÓŁPRACA MISYJNA KAPŁANÓW

Współpracownikami biskupów są kapłani, którzy uczestniczą w kapłaństwie Chrystusa (KK 28; DB 28). Kapłani razem z biskupem powinni tworzyć jedną rodzinę. Kapłan jest związany z posłannictwem Kościoła. Każda sprawowana Eucharystia przypomina mu o konieczności przyczyniania się do wzrostu Kościoła. Misyjny charakter kapłaństwa wpływa także z łączności z całym Ludem Bożym, a szczególnie ze stanem biskupa (DB 28). Kapłan jest związany z biskupem — uobecnia go we wspólnocie lokalnej i przyjmuje na siebie niektóre jego obowiązki³⁴. Do najważniejszych należą obowiązki misyjne.

Sobór przestrzega, aby działalności duszpasterskiej i ekumenicznej nie utożsamiać z działalnością misyjną (DM 6). Oczywiście istnieje między nimi więź, a jest nią udział w Chrystusowym kapłaństwie³⁵. Duchowość kapłana jest otwarta na świat i ta szeroka wizja daje możliwość owocnego apostołstwa. Wierni mają prawo do takiego przekazu Ewangelii, który pomoże im poznać w pełni Kościół powszechny. Kapłan powinien, podobnie jak biskup, prowadzić działalność misyjną. Podstawę umisyjnienia kapłanów sobór upatruje w powiązaniu kapłana z biskupem³⁶: „Kapłani zastępują Chrystusa i są współpracownikami stanu biskupiego w potrójnym urzędzie, który z natury swej należy do posłannictwa Kościoła. Powinni więc dobrze zrozumieć, że ich życie jest poświęcone również na służbę misjom” (DM 39).

Do zadań misyjnych w Kościele należy przygotować kapłana przez odpowiednią formację misyjną. Brak tego elementu w wychowaniu i wykształceniu przyszłego kapłana byłby zubożeniem soborowej koncepcji Kościoła oraz posługi kapłańskiej. Oprócz osobnego, specjalistycznego przygotowania kapłanów wyjeżdżających na misje (DM 25—27) formacja misyjna powinna objąć wszystkich kleryków. Konieczność takiej formacji nakazują dokumenty soborowe, a szczególnie *Dekret o formacji kapłańskiej* i *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*³⁷. Dekret misyjny nawiązuje do dekretu o formacji kapłanów i żąda, aby alumni byli przepojeni tajemnicą Kościoła (DM 16). Całą formację należy ujmować w świetle tajemnicy zbawienia. Kapłan powinien być odpowiednio przygotowany do pracy w środowisku pluralizmu światopoglądowego i kulturowego: „Powinno się alumna zaznajomić z innymi religiami bardziej rozpowszechnionymi w poszczególnych krajach, aby tym lepiej poznali to, co one mają dobrego i prawdziwego dzięki Bożemu zrządzeniu, i aby uczyli się odpiierać błędy i używać pełnego światła prawdy tym, którzy go nie posiadają”

³³ X. Seumois, *Kościół partykularne*, MSW II, 176; por. KPK, kan. 790.

³⁴ J. Glazik, art. cyt., 72; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 78—79; E. Ozorowski, dz. cyt., 159; J. Ratzinger, *Misje w świetle innych tekstów soborowych*, MSW II, 59.

³⁵ J. Wosiński, art. cyt., 51.

³⁶ A. Sliwiński, *Kościół jest misją*, w: *Elementy teologii misyjnej*, Warszawa 1984, 9; J. Wosiński, art. cyt., 52; W. Świerzański, *Kościół posłany przez Boga do narodów*, w: S. Grzybek (red.), *Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Kościele*, Kraków 1971, 156—157; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 79; D. Grasso, art. cyt., 226; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 277.

³⁷ Por. DFK 16, 19; J. Kubicki, *Misyjna formacja kleryków*, AK 360 (1969), 94; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 80.

(DFK 16). Dekret misyjny podkreśla ponadto konieczność poznania historii, celu i metod działalności misyjnej Kościoła oraz problemów kulturalnych, ekonomicznych i społecznych (DM 16). Dlatego interesujący i najbardziej pożądany będzie taki program studiów seminaryjnych, który umożliwi umisyjnienie poszczególnych dyscyplin teologicznych (DM 39). Ponadto, jak sugerują misjologowie, koniecznością staje się wprowadzenie osobnego systematycznego wykładu z misjologii i religioznawstwa. Uzupełnieniem formacji intelektualnej mogą stać się koła misjologiczne, umożliwiające pogłębienie wiedzy specjalistycznej i bezpośredni kontakt z terenem misyjnym³⁸.

Formację misyjną należy także uwzględnić w kierownictwie duchowym, w konferencjach ascetycznych, prowadzeniu modlitw i nabożeństw. Duch misyjny będzie stanowił kryterium dojrzałości kłeryckiej, a później kapłańskiej³⁹. Mówi o tym *Dekret o postudze i życiu kapłanów*: „Dar duchowy, otrzymany przez prezbiterów w święceniach, przygotuje ich nie do jakiegś ograniczonej i zacieśnionej misji, lecz do najszerszej i powszechnej misji zbawienia, aż po krańce ziemi” (DK 10). Zadanie to stoi przed wychowawcami seminaryjnymi. Należy przepoić powszechną misją Kościoła wszystkie zajęcia ascetyczne i wpłynąć na pobożność osobistą. O takim przygotowaniu uczy Sobór w *Dekrecie o formacji kapłańskiej*: „Niech alumni uczą się raczej żyć według Ewangelii, umacniać się w wierze, nadziei i miłości, aby praktyką cnót wyrobili w sobie ducha modlitwy, osiągnęli siłę i umocnienie swego powołania, zdobyli zapał do innych cnót i wzrastali w gorliwości o pozyskiwanie dla Chrystusa wszystkich ludzi” (DFK 8).

W zakresie formacji duszpasterskiej korzystne będą wszystkie inicjatywy zmierzające do uaktywnienia przyszłego kapłana, zwłaszcza w wyjściu naprzeciw niewierzącym (DFK 19). Służyć temu mogą spotkania z misjonarzami, spotkania modlitewne, organizacja tygodni misyjnych.

Wszyscy kapłani, powołani do głoszenia słowa Bożego, powinni zdawać sobie sprawę ze swych misyjnych obowiązków. Parafia jest tą płaszczyzną życia kościelnego, gdzie dokonuje się spotkanie uchwał soborowych z konkretnymi warunkami życiowymi. Słusznie też została nazwana parafia „tarczą Soboru” *Dekret o postudze i życiu kapłanów* nakłada na duszpasterzy obowiązek kształtowania wspólnoty w duchu troski o cały Kościół powszechny: „Wspólnota zaś miejscowa nie może troszczyć się tylko o swoich wiernych, lecz pełna gorliwości misyjnej winna przygotować wszystkim ludziom drogę do Chrystusa” (DK 6). „Parafia spełni postawione przed nią zadanie misyjne pod warunkiem, że zostanie w tym duchu uformowana”⁴⁰.

Za misyjne ukształtowanie parafii odpowiedzialny jest przede wszystkim proboszcz. Jest on współpracownikiem biskupa i na konkretnym terenie reprezentuje cały Kościół, a nie partykularne interesy⁴¹. W pracy tej wspomagają go inni kapłani — współpracownicy. Stąd wielka odpowiedzialność wszystkich kapłanów za rozwinięcie łączności parafii z całym Kościołem: „Aby duch wspólnoty mógł się należycie kształtować, musi objąć nie tylko Kościół miejscowy, ale i Kościół powszechny” (DK 6). L. Bouyer pisze na temat parafii: „społeczność chrześcijan nie powinna się utwierdzać przez absolutyzowanie natural-

³⁸ J. Kubicki, art. cyt., 99—100; W. Góralski, *Formacja misyjna w seminariach duchownych*, w: *Elementy teologii misyjnej*, Warszawa 1982, 3; por. D. Grasso, art. cyt., 226.

³⁹ J. Kubicki, art. cyt., 97—98, 100; W. Góralski, art. cyt., 3, 9.

⁴⁰ A. Koszorz, *Formacja misyjna w parafii*, AK 57 (1966), 101—102.

⁴¹ Por. L. Bouyer, *Kościół Boży*, Warszawa 1977, 424—429.

nych wspólnot, z istoty swej zawężonych, bo opierających się bądź to na rasie, bądź na narodowości, bądź wreszcie na środowisku społecznym⁴².

Centrum życia parafialnego stanowi Eucharystia, która „przedstawia się jako źródło i szczyt całej ewangelizacji” (DK 5). Dzięki sprawowaniu Eucharystii w działalność misyjną wprowadza się całą parafię, wspólnotę zgromadzoną wokół ołtarza (DM 39). Z Eucharystią związane jest całe życie liturgiczne parafii, zwłaszcza w ramach roku kościelnego. Na umisyjnienie parafii w sposób szczególny wpływa głoszenie słowa Bożego (DM 39). W głoszeniu słowa Bożego ważną rolę ma katecheza, która powinna ukazywać bogactwo i różnorodność życia Kościoła. Jesteśmy jedną rodziną, łączy nas chrzest i wspólna troska o rozwój Królestwa Bożego. Te elementy otwierają się na cały Kościół i świat muszą znaleźć stałe miejsce w katechizacji parafialnej⁴³. Duszpasterz powinien wykorzystywać każdą okazję do włączenia wiernych w misyjną działalność Kościoła, ucząc modlitwy za misje i prosząc o jałmużnę (DM 39)⁴⁴. Również ważny wydaje się udział duchownych w Papieskiej Unii Misyjnej Duchowieństwa. Przez stałe pogłębianie wiedzy, łączność modlitewną, ofiarowanie cierpienia oraz ofiarę materialną zostaje wzbogacony wysiłek duszpasterski i życie parafialne. Umisyjnienie parafii warunkuje jej odpowiedni rozwój⁴⁵.

III. OBOWIĄZEK MISYJNY ZAKONNIKÓW

Wielki udział w działalności misyjnej Kościoła mają zgromadzenia i instytucje zakonne. Dotychczas zakonnicy stanowili największą liczbę kadry misjonarskiej (DM 40)⁴⁶. Dzisiaj Kościół nadal liczy na wielkie zaangażowanie zakonników w dzieło misyjne. Teologiczną podstawą współpracy misyjnej stanu zakonnego jest miłość. Z miłości do Boga zadanie misyjne jawi się jako obowiązek wszystkich zakonników. Przypomina o tym sobór: „A ponieważ rady ewangeliczne przez miłość, do której prowadzą, w szczególny sposób zespalają z Kościołem i jego tajemnicą tych, którzy za nimi idą, przeto ich życie duchowe winno być poświęcone dobru całego Kościoła. Wynika stąd obowiązek pracy, w miarę sił i stosownie do formy osobistego powołania, bądź modlitwą, bądź gorliwym działaniem, celem zakorzenienia i umocnienia w duszach Królestwa Bożego i rozszerzania go na wszystkie kraje” (KK 44)⁴⁷. Sobór docenia pracę zakonników dla rozszerzenia Ewangelii i wyraża im wdzięczność: „Dlatego to Sobór Święty potwierdza i chwali mężów i niewiasty, braci i siostry, którzy w klasztorach lub szkołach i szpitalach, czy na misjach poprzez wytrwałą i pokorną wierność dla wyżej wymienionego poświęcenia stają się chlubą Oblubienicy Chrystusowej” (KK 46).

⁴² Tamże, 425.

⁴³ Por. H. Chołyk, *Umisyjnienie katechezy inicjacyjnej drugiego programu nauczania*, ZMis ATK 5 (1983), 262—303.

⁴⁴ Por. A. Bardecki, dz. cyt., 274; A. Koszorz, art. cyt., 102—109.

⁴⁵ A. Koszorz, art. cyt., 102—109.

⁴⁶ J. Wosiński, art. cyt., 53; por. *Przegląd zgromadzeń zakonnych pracujących na misjach*, w: H. Theyssen, In Alle Welt, Köln 1965; I. *Auf der Maur, Sind die Missionsorden missionarisch?*, Konferenz Blatt 2—3 (1976), 104—117.

⁴⁷ LThK Vat, I, 306—307; C. P. Tholens, *Monastische Missionsinitiative im lichte des Zweiten Vatikanischen Konzils*, ZMR 49 (1965), 1561; O. Degrijse, *Wzrost misyjnej świadomości w Kościołach Trzeciego Świata*, Warszawa 1984, 25; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 76; D. Grasso, art. cyt., 226; por. E. Ozorowski, dz. cyt., 172—173.

Obowiązek misyjny dotyczy zarówno zakonów aktywnych, jak i kontemplacyjnych. Wszyscy zakonnicy są przecież poświęceni Kościołowi (DZ 5), dlatego też są ściślej złączeni z Kościołem w jego działalności misyjnej. Apostolska gorliwość zakonna opiera się na odpowiedzialności misyjnej przedzakonnej. Wynika ona z przyjętych sakramentów: chrztu i bierzmowania, z przynależności do Ludu Bożego. Odpowiedzialność ta wzrasta ze złożeniem ślubów zakonnych⁴⁸.

Dzisiejsze czasy wymagają dostosowania duchowości zakonnej do nowych potrzeb i zadań. Tę próbę ukazania nowych zadań zakonów przynosi *Dekret o przystosowanej odnowie życia zakonnego*. Opierając się na nowym rozumieniu Kościoła i jego roli w świecie współczesnym, określono nowe zadania poszczególnych grup, w tym i zakonów⁴⁹. Od tych zmian uzależniona jest skuteczność działalności misyjnej: „Ducha misyjnego należy w całej pełni utrzymywać w instytucjach zakonnych i według charakteru każdego z nich dostosować do obecnych warunków tak, aby głoszenie Ewangelii wszystkim narodom stało się bardziej skuteczne” (DZ 20).

Działalność misyjna może być najpełniej rozwijana przez instytucje misyjne. Stolica Apostolska powierza im odpowiedzialną pracę z racji ich odpowiedniego przygotowania do pracy misyjnej i wspólnego celu (DM 23—27)⁵⁰.

Coraz bardziej zauważa się konieczność zaangażowania w działalność misyjną zakonów kontemplacyjnych. Przez modlitwę, pokutę i cierpienie przyczyniają się one do wzrostu Kościoła (DM 40). Świadczenie modlitwy, podstawowe w życiu kontemplacyjnym, ma wartość apostolską, Bóg bowiem na głos modlitwy posyła nowych robotników (Mt 9,38), otwiera serce ludzkie na przyjęcie Ewangelii (Dz 16,14) i w końcu daje wzrost młodemu Kościołowi (1 Kor 3,7). Innym sposobem oddania się Bogu jest świadectwo cierpienia, polegające na radosnym, dobrowolnym ofiarowaniu swoich obowiązków, trudów, bólów i cierpień w intencjach zbawienia świata. Będzie to też mobilizacją dla innych cierpiących w ofiarowaniu swego życia za misje i misjonarzy. W końcu sobór mówi o uczynkach pokutnych. Całe życie kontemplacyjne jest świadectwem miłości Boga, tak bardzo potrzebnej światu⁵¹.

Zakony kontemplacyjne są w Kościele świadkiem potęgi miłości Bożej, dla której ich członkowie wszystkiego się wyrzekają. Świętość jest koniecznym warunkiem głoszenia Ewangelii, a w życiu zakonników powinna osiągnąć szczególnie wysoki stopień. Stąd wynika polecenie soboru zakładania klasztorów kontemplacyjnych w krajach misyjnych⁵². Formy życia klasztorów kontemplacyjnych powinny być dostosowane do autentycznych zwyczajów i tradycji ludów, wśród których jest prowadzona działalność misyjna, oraz do ich duchowości⁵³.

Obok zakonów kontemplacyjnych większość wspólnot zakonnych w Kościele stanowią instytucje czynne. Sobór zwraca uwagę na to, aby dostosować ich działalność do pracy misyjnej. Zaleca nawet rozważenie, „czy nie mogą pew-

⁴⁸ J. Wosiński, art. cyt., 53; C. P. Tholens, art. cyt., 157.

⁴⁹ Por. C. P. Tholens, art. cyt., 159.

⁵⁰ J. Wosiński, art. cyt., 54.

⁵¹ J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 281.

⁵² D. Grasso, *Współpraca misyjna*, MSW II, 227; J. Masson, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 77.

⁵³ Por. D. Grasso, art. cyt., 227; C. P. Tholens, art. cyt., 158—159. Por. współczesne doświadczenia życia monastycznego (H. Le Saux, B. Griffiths, J. Monchanin), H. Le Saux — J. Monchanin, *Benedyktynski Aśram*, Kraków 1986, 5—12.

nych prac pozostawić innym, by swoje siły poświęcili dla dobra misji” (DM 40)⁵⁴. Należy stwierdzić, że wzrost świadomości misyjnej w Kościele Trzeciego Świata jest ściśle związany ze wspaniałym rozwojem życia zakonnego w tych krajach. Nowicjaty w Afryce i w Azji są przepełnione. Wzrasta liczba zgromadzeń rodzimych braci. Międzynarodowe instytuty zakonne rekrutują coraz więcej członków z ludności miejscowej: ojcowie werbiści, kombonianie, ksa-
werianie, misjonarze Konsolaty, misjonarki franciszkanki Maryi i inni⁵⁵. Zorganizowana praca misyjna przynosi Kościołowi najwięcej korzyści, stąd też jest prawie wyłącznie dziełem zakonników. Praca misyjna, zwłaszcza pionierska, stawia duże wymagania odnośnie do przygotowania oraz pomocy zarówno duchowej, jak i materialnej⁵⁶. Przypomina o tym sobór: „Ponieważ, jak uczy doświadczenie, jednostki nie mogą podjąć dzieła misyjnego, dlatego wspólne powołanie złączyło jednostki w instytutach, aby wspólnym wysiłkiem zdobyć w nich stosowne wykształcenie i wykonać to dzieło w imieniu Kościoła oraz według woli hierarchicznej władzy” (DM 29).

IV. WSPÓŁPRACA MISYJNA ŚWIECKICH

Wszyscy chrześcijanie są powołani i posłani przez Pana, aby we właściwy im sposób urzeczywistniać Kościół, który jest „powszechnym sakramentem zbawienia” (DM 1; KK 48). Uczestniczą więc w posłannictwie Kościoła (KK 17). Sobór stwierdza: „Apostolstwo świeckich jest uczestnictwem w samej zbawczej misji Kościoła. Na wszystkich terytoriach świeckich spoczywa zaszczytny obowiązek przyczyniania się do tego, aby Boży plan zbawienia coraz bardziej rozszerzał się na wszystkich ludzi wszystkich czasów i wszystkich miejsc na ziemi” (KK 33).

Szczególne zjednoczenie z Chrystusem przez sakramenty chrztu, bierzmowania i Eucharystii (DA 3) staje się podstawą do przyjęcia przez świeckich obowiązków misyjnych Kościoła, które stanowią jego naturę (DM 2)⁵⁷. Funkcje świeckich są inne niż duchownych, ale to nie pomniejsza odpowiedzialności każdego za Kościół i za misję. Na podstawie nauki o powszechnym kapłaństwie sobór dowartościował pozycję świeckich w Kościele. W *Dekrecie o apostolstwie świeckich, Konstytucji dogmatycznej o Kościele* i w *Dekrecie o działalności misyjnej Kościoła* ukazano prawo oraz obowiązek uczestnictwa laikatu w apostołskich zadaniach Kościoła: „Wszystkim zatem wiernym nałożony został wspaniały obowiązek przyczyniania się do tego, aby wszyscy ludzie na całym świecie poznali i przyjęli boskie orędzie zbawienia” (DA 3)⁵⁸. *Konstytucja dog-*

⁵⁴ D. Grasso, art. cyt., 227; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 282—283; tenże, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 77; J. Wosiński, art. cyt., 54; por. A. Hartliński (red.), *Nauka Soboru Watykańskiego II*, Poznań 1986, 100—101.

⁵⁵ O. Degrijse, dz. cyt., 19, 23.

⁵⁶ Tenże, 24; por. F. Zapłata, *Duchowość Zgromadzenia Słowa Bożego*, w: R. Malek (red.), *Werbiści w Polsce*, Pieniężno 1982, 167—170.

⁵⁷ J. Wosiński, art. cyt., 52; J. Esquerda-Bifet, *The Missionary Spirituality of the Laity*, OT 173 (1987), 48; L. Bouyer, dz. cyt., 429—434; J. Glazik, art. cyt., 72—74; A. Jankowski, *Powszechne kapłaństwo wiernych w Piśmie Świętym*, w: S. Grzybek (red.), *Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Kościele*, Kraków 1971, 107—108; D. Grasso, art. cyt., 228; F. Zapłata, *Godzina świeckich*, CT 40 (1970), fasc. I, 148—149; J. Dyduch, *Obowiązki i prawa wiernych świeckich w prawodawstwie soborowym*, Kraków 1985, 80—88.

⁵⁸ J. Tomko, *The 1987 Synod of Bishops: Vocation and Mission of the Laity in the Church and in the World, Twenty Years After the Second Vatican Council, A global View*, w: *The Laity and Evangelization*, Rome 1986, 5.

matyczna o Kościele wyjaśnia, kim jest świecki: „Pod nazwą świeckich rozumie się tutaj wszystkich wiernych chrześcijan nie będących członkami stanu kapłańskiego i stanu zakonnego prawnie ustanowionego w Kościele, mianowicie wiernych chrześcijan, którzy jako wcieleni przez chrzest w Chrystusa, ustanowieni jako Lud Boży i uczynieni na swój sposób uczestnikami kapłańskiego, prorockiego i królewskiego urzędu Chrystusowego, ze swej strony sprawują właściwe całemu ludowi chrześcijańskiemu posłannictwo w Kościele i w świecie” (KK 31)⁵⁹. Wcielenie świeckiego w Chrystusa sprawia, że zawdzięcza on swą godność Panu i określa się przez nią, a nie przez stosunek do hierarchii⁶⁰. Wiąż między świeckimi a hierarchią oczywiście istnieje, wszyscy bowiem tworzą jedno Ciało (KK 33). Specyfiką ludzi świeckich jest życie w świecie i uczestnictwo we wszystkich troskach i zadaniach świata (KK 31)⁶¹. Przez ludzi świeckich zatem Kościół przenika wszystkie struktury. Zadaniem ludzi świeckich jest szukanie rozwiązywania spraw świeckich po myśli Bożej, a więc uświęcanie świata, świadectwo o Chrystusie (DM 21).

Terenem pracy świeckich jest świat. Ponieważ świeccy są członkami Ludu Bożego, Kościoła, są za niego odpowiedzialni i mają się przyczynić do jego wzrostu (KK 33). Istnieje równość wszystkich członków Ludu Bożego (KK 32), a jej podstawą jest chrzest. Jedną z konsekwencji tej równości jest powołanie do prawdziwej świętości i doskonałości⁶². Dla świeckiego jego zaangażowanie w sprawy doczesne (praca zawodowa, życie rodzinne) nie może być przeszkodą w dążeniu do świętości (KK 41). W każdym człowieku świeckim, w jego życiu, ukazuje się misterium Chrystusa i Kościoła. W trudnych nieraz sytuacjach życiowych jest on świadkiem Chrystusa. Ukazuje, że sprawy tego świata mają charakter względny. Jest to możliwe tylko dla tego, kto poznał Pana. Ze względu na ten związek z Chrystusem i Kościołem powołanie chrześcijanina jest powołaniem apostołskim, a w konsekwencji misyjnym⁶³: „bardzo wielu ludzi może usłyszeć Ewangelię i poznać Chrystusa tylko poprzez bliskich ludzi świeckich” (DM 21). Każdy chrześcijanin jest odpowiedzialny za misyjne dzieło Kościoła (DM 7), a włączenie świeckich w działalność misyjną Kościoła „wypływa z samego ich powołania chrześcijańskiego” (DA 1).

Misyjna natura Kościoła ukazuje się w tym, że jest on znakiem sakramentu zbawienia świata przez spełnienie funkcji prorockiej, kapłańskiej i królewskiej Chrystusa. „Toteż wszyscy w Kościele, niezależnie od tego, czy należą do hierarchii, czy są przedmiotem jej funkcji pasterskiej, powołani są do świętości” (KK 39). Ponieważ świeccy mają swój udział w misyjnym dziele Kościoła, mogą realizować trzy wyżej wspomniane funkcje Chrystusa: głoszenie słowa Bożego, aktywny udział w liturgii oraz służbę miłości⁶⁴. Świeccy mają prawo

⁵⁹ Podobne określenie proponował już wcześniej w pionierskiej pracy Y. Congar, *Jalons pour une théologie du laïc*, Paris 1953, por. J. Tomko, dz. cyt., 4—5; Y. Congar, *Kościół jako sakrament zbawienia*, Warszawa 1980, 82; E. Ozorowski, dz. cyt., 175—176; A. Luneau — M. Bobichon, *Kościół Ludem Bożym*, Warszawa 1980, 244; F. Zapłata, *Godzina świeckich*, CT 40 (1970), fasc. I, 151.

⁶⁰ J. Streiff, *Położenie i misja człowieka świeckiego w Kościele według niektórych tekstów Drugiego Soboru Watykańskiego*, w: B. Gielata — F. Zapłata (red.), *Kościół na drodze spotkania z Trzecim Światem*, Warszawa 1971, 124; por. F. Macharski, *Przewodnie myśli teologii laikatu*, w: S. Grzybek (red.), *Idee przewodnie soborowej Konstytucji o Kościele*, Kraków 1971, 244—245; E. Ozorowski, dz. cyt., 177—178.

⁶¹ E. Ozorowski, dz. cyt., 176; F. Zapłata, *Godzina świeckich*, CT 40 (1970), fasc. I, 152.

⁶² Por. J. Tomko, dz. cyt., 7; E. Ozorowski, dz. cyt., 179.

⁶³ J. Wosiński, art. cyt., 52; J. Esquerda-Bifet, art. cyt., 49.

⁶⁴ J. Esquerda-Bifet, art. cyt., 49.

do takiego apostołatu w obrębie wspólnot kościelnych: parafii, diecezji, całego Kościoła. Fakt uczestnictwa w zadaniach misyjnych Kościoła nie wynika wtedy z łaskowości hierarchii czy braku personelu duchowego. Świeccy są aktywnymi i pełnoprawnymi członkami Kościoła. Nakaz misyjny zaś dotyczy całego Kościoła (DM 35). To stanowi podstawę zaangażowania świeckich w działalność misyjną⁶⁵. W atmosferze chrześcijańskiej i braterskiej równości są oni zdolni do podejmowania różnych obowiązków: „Niezliczone okazje nadarzają się świeckim do uprawiania apostołstwa w zakresie szerzenia Ewangelii” (DA 6) oraz „ludzie świeccy współpracują w dziele ewangelicznym Kościoła i uczestniczą w jego zbawczym posłannictwie jako świadkowie i jako żywe narzędzia” (DM 41). *Kodeks prawa kanonicznego* ujmuje to w formie obowiązku: „Wszyscy wierni mają obowiązek i prawo współpracy w tym, aby Boże przepowiadanie zbawienia rozszerzało się coraz bardziej na wszystkich ludzi każdego czasu i całego świata” (kan. 211)⁶⁶.

Mogą być różne sposoby zaangażowania świeckich w dzieło misyjne w zależności od tego, czy dotyczy osób żyjących w krajach chrześcijańskich, czy w krajach misyjnych. W pierwszym przypadku będzie mowa o współpracy, a w drugim — o bezpośrednim zaangażowaniu⁶⁷. Współpraca świeckich żyjących w krajach, gdzie Kościół jest już zakorzeniony, obejmuje trzy grupy domen. Pierwsza — to modlitwa i uczynki pokutne; mobilizacja ofiar ludzi cierpiących w intencji misji i zorganizowana modlitwa o nowe powołania misyjne i w intencji konkretnego misjonarza (DM 36). Drugim obowiązkiem jest rzetelna informacja na temat działalności misyjnej Kościoła (DM 36). Informacja przyczynia się do budzenia zapału i gorliwości misyjnej. Trzecią grupę stanowi pomoc materialna. Dobra materialne posiadane przez nas nie są naszą wyłączną własnością. Stąd też obowiązek dzielenia się nimi (KDK 69), o czym przypomina sobór: „niech świeccy chętnie udzielają pomocy społeczno-gospodarczej narodom będącym na drodze rozwoju” (DM 41). Istnieje także możliwość współpracy świeckich w pracy naukowej. Sobór mówi o takiej możliwości w zakresie badań historycznych i religioznawczych. Prowadzenie takich badań umożliwia lepszą organizację pracy misyjnej i przygotowuje dialog z religiami niechrześcijańskimi (DM 41)⁶⁸.

Znaczenie pracy świeckich w krajach misyjnych jest ogromne. Sobór stwierdza: „Kościół nie jest naprawdę założony, nie żyje w pełni, ani też nie jest doskonałym znakiem Chrystusa wśród ludzi, jeżeli wraz z hierarchią nie istnieje i nie pracuje autentyczny laikat” (DM 21). Człowiek świecki usytuowany jest na podwójnej płaszczyźnie: należy do Ludu Bożego, a równocześnie należy do swego narodu. Apostołstwo — a z tym związane oddziaływanie misyjne — będzie polegało na przepojeniu całego życia wartościami chrześcijańskimi (DM 21). W dekretach dotyczących misji i apostołstwa świeckich jest mowa o różnych środowiskach: wspólnotie parafialnej i diecezjalnej (DM 15; DA 10; 24), rodzinie (DM 15; 21; DA 11), miejscu pracy (DM 21; DA 13), organizacjach

⁶⁵ J. Streiff, art. cyt., 137; por. J. Tomko, dz. cyt., 8.

⁶⁶ Por. R. Moya, *The New Code of Canon Law and the Missions*, OT 154 (1985), 43—45; J. Dyduch, dz. cyt., 80—88.

⁶⁷ Por. J. Wosiński, art. cyt., 52; J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 284; J. Esquerda-Bifet, art. cyt., 54—55.

⁶⁸ J. Wosiński, art. cyt., 53; J. Esquerda-Bifet, art. cyt., 55—57; D. Grasso, art. cyt., 229; por. A. Bardecki, *Kościół epoki dialogu*, 276.

międzynarodowych (DM 12; 21; DA 14; 22)⁶⁹

Zdaniem W. Bühlmanna dowartościowanie katolików świeckich, obok otwarcia się na protestantów i niechrześcijan, należy do największych zdobyczy soboru⁷⁰. Już przecież przed soborem najwierniejszymi pomocnikami misjonarzy byli ludzie świeccy: katechiści. Niejednokrotnie im zawdzięczamy chrystianizację⁷¹. Po soborze działalność świeckich zostaje wzmożona i uaktywniona, w czym przejawia się „widoczne działanie Ducha Świętego” (DA 1). Działalność świeckich otrzymała podbudowę teologiczną, utworzono rady na szczeblu parafialnym, diecezjalnym i narodowym⁷². Dzisiaj stało się oczywiste, że bez szerokiego włączenia się świeckich działalność misyjna Kościoła jest niemożliwa. Oni przecież stanowią największą siłę Kościoła, dotychczas jeszcze nie w pełni wykorzystaną⁷³. W wielu krajach Ameryki Południowej, Afryki i Azji, gdzie odczuwa się brak kapłana, świeccy pełnią coraz bardziej odpowiedzialne funkcje duszpasterskie, łącznie z zarządzaniem parafią. Przykładem takim może być Zair, gdzie kardynał Malula, arcybiskup Kinszasy, w 1975 r. powierzył pierwszą parafię świeckiemu proboszczowi⁷⁴. Kandydaci na proboszczów świeckich otrzymują specjalną trzyletnią formację. Eksperyment zairski otrzymał odpowiednie uzasadnienie teologiczne oparte na dokumentach soborowych i cieszy się w tym kraju uznaniem. Misjonarze nie mogli objąć działalnością wszystkich punktów. Sprawa stała się nagła w powiększającej się Kinszasie: brak było misjonarzy i katechistów, którzy najczęściej działali w parafiach wiejskich. W tej sytuacji Episkopat Zairu powierza funkcje pastoralne świeckim bez święceń⁷⁵.

W Ameryce Południowej najbardziej rozpowszechnione są wspólnoty bazowe (podstawowe), powstałe na gruncie posoborowej eklezjologii. Kościół Ameryki Łacińskiej stał się otwarty na problemy ubogich, małych, cierpiących, żyjących w przemocy, niosąc im wyzwolenie. Podstawową grupą jest wspólnota, grupa ludzi żyjących na jednym terenie, nazwana też gminą⁷⁶. Cała praca duszpasterska osadzona jest na bazie, którą jest lud, i toczy się w konkretnych realiach politycznych i socjalnych, jak reżim polityczny, brak miejsc do pracy, analfabetyzm, prostytucja, warunki mieszkaniowe. Świeccy prowadzą

⁶⁹ J. Masson, *Dekret o działalności misyjnej Kościoła*, 175—176; tenże, *Teologia ogólna działalności misyjnej*, 92; J. Esquerda-Bifet, art. cyt., 54; J. Wosiński, art. cyt., 53; Y. Congar, *Kościół jako sakrament zbawienia*, Warszawa 1980, 82; G. A. Maloney, *Chrystus kosmiczny*, Warszawa 1986, 210—211; D. Grasso, art. cyt., 228; W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, Warszawa 1985, 147.

⁷⁰ W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, 147.

⁷¹ Por. J. Saraiva Martins, *The Appropriate Formation of the Laity for the Missionary Apostolate. Problems and Pastoral Methods*, OT 174 (1987), 95.

⁷² W. Bühlmann, *Gdzie żyją wiara*, 147.

⁷³ W. Bühlmann, *Die Entwicklung der Evangelisation seit dem II Vatikanum. Schwerpunkte — Problemfelder — Perspektiven*, w: L. Bertsch — F. Schlösser (red.), *Evangelisation in der Dritten Welt*, Freiburg im Br. 1981, 24.

⁷⁴ Proboszcz ten jest nazwany „mokambi” od słowa „kamba” (prowadzić, kierować). L. M. Pasinya, *Die Gemeindeleiter: ein Experiment der Evangelisation in Zaire*, w: L. Bertsch — F. Schlösser (red.), *Evangelisation in der Dritten Welt*, Freiburg im Br. 1981, 30; P. Trichet, *Les laïcs de Kinshasa*, *Peuples du Monde* 168 (1983), 29—31.

⁷⁵ L. M. Pasinya, art. cyt., 33—35; por. A. Hastings, *Kościół w Afryce*, Warszawa 1971, 176.

⁷⁶ G. Deelen, *Basisgemeinden: ein Pastoralmodell der brasilianischen Kirche* w: L. Bertsch — F. Schlösser (red.), *Evangelisation in der Dritten Welt*, Freiburg im Br. 1981, 62—63; G. Carriquiry, *The Importance and Role of the Laity in the Midst of the Different Local Churches: Asia, Africa, Latin America. The Cooperation with the Clergy and the Religious, Part III, Latin America*, Rome 1986, 15—16.

kościelne wspólnoty podstawowe, których w samej Brazylii jest około 60 tys. Do nich należy udział w organizacjach pomocy i prowadzenie katechizacji. Mówi się o odklerykalizowaniu Kościoła brazylijskiego, gdzie kapłan „służy pomocą” wspólnocie, natomiast życie religijne i społeczne wspólnoty wynika z zapotrzebowania gminy⁷⁷.

Sytuacja Kościoła w Azji różni się zasadniczo od Afryki i Ameryki. Kościół działa tam wśród wielkich religii niechrześcijańskich, z wyjątkiem Filipin i Sri Lanki. Chrześcijanie stanowią tam małe grupy. W przejściu z modelu stacji misyjnych do parafii wielką rolę odgrywają stowarzyszenia świeckich, znane także w innych częściach świata, jak Legion Maryi, Stowarzyszenie Świętego Wincentego á Paulo, Cursillo. Wiele osób świeckich zaangażowanych jest w katechizacji i w dobrze rozwiniętym na kontynencie azjatyckim szkolnictwie oraz w prowadzeniu grup modlitewnych. Bardzo dynamiczny jest laikat w takich krajach, jak Korea, Indonezja i Filipiny. Jedną z przyczyn aktywności laikatu azjatyckiego jest, zdaniem M. Zago, fakt działalności Kościoła wśród wielkich religii niechrześcijańskich, jak hinduizm i buddyzm⁷⁸. Opierając się na duchowości życia monastycznego rozpowszechnionego w tych religiach, w diecezjach filipińskich świeccy prowadzą działalność na rzecz odnowy życia, uwolnienia więźniów, dialogu z innymi religiami. Praca prowadzona jest w różnych wspólnotach parafialnych (np. Quezon City), bazowych, w małych grupach, a także w grupach liturgicznych organizujących nabożeństwa w wioskach bez udziału księdza. Świeccy prowadzą też program budownictwa mieszkalnego, pracę socjalną oraz pomoc społeczną⁷⁹.

* * *

Działalność misyjna jest dla Kościoła prawem życia (DM 2). Jest podstawowym zadaniem Ludu Bożego, każdego chrześcijanina. Obowiązek ten dotyczy każdego. Dlatego mówi się o obowiązkach misyjnych papieża i biskupów, o zaangażowaniu w dzieło misyjne kapłanów i zakonników, wreszcie o współpracy z misjami wszystkich świeckich. Zauważamy jednak pewne zróżnicowanie obowiązków i zadań. Wyptywa ono z postug pełnionych w Kościele (DM 23). Jednak sam sakrament chrztu i bierzmowania staje się dla chrześcijan zadaniem, zawiera w sobie aspekt misyjny — wiarę trzeba zanieść innym. Zrozumienie tego zadania sprawi, że nasze wspólnoty kościelne staną się bardziej otwarte, a wszyscy będą mogli doświadczyć spotkania z Chrystusem.

THE MISSIONARY OBLIGATION OF THE PEOPLE OF GOD

Summary

New, after Vatican Council II view on the Church, see the new aspects of the live the People of God (LG 9). The Church is in his nature the missions (AG 2). And the mission obligation is imported in the live of the Church.

⁷⁷ G. Deelen, art. cyt., 72—74; G. Carriquiry, dz. cyt., 17.

⁷⁸ M. Zago, *Realities and Perspectives of the Laity in Asia*, Rome 1986, 5.

⁷⁹ K. Piskaty, *Apostolat der Laien: Evangelisationsmodelle auf den Philippinen*, w: L. Bertsch — F. Schösser (red.), *Evangelisation in der Dritten Welt*, Freiburg im Br. 1981, 44—61; M. Zago, dz. cyt., 9—10.

This article presents the mission duty of the ministry the Pope, Bishops, Priesters, Ordens and the Laity. That is the first Christian necessary to crop up the Baptism and Confirmation and from the Christian and personal vocation to the ministry in the Church too. From generous responsibility of the Church in the world, we must pass on to the specific missionary dimension of every vocation and state of life. The Council said about this missionary dimension: „pro parte sua” (AG 23).

The missionary obligation is necessarily for ever person in the Church, ever member the People of God.